

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Autor otrzymał stypendium współfinansowane przez Unię Europejską
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Renata Marks-Bielska, Joanna Zielińska-Szczepkowska

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

DOTYCHCZASOWE WYKORZYSTANIE ŚRODKÓW Z PROGRAMU ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH (2007-2013) NA ROZWÓJ AGROTURYSTYKI W WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIM

Streszczenie: W artykule przedstawiono najważniejsze wnioski z dotychczasowej realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, ze szczególnym uwzględnieniem Działania 311 *Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej* oraz Działania 312 *Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw*, przeznaczonych na realizację projektów przyczyniających się do rozwoju agroturystyki w woj. warmińsko-mazurskim.

Słowa kluczowe: PROW 2007-2013, agroturystyka, turystyka wiejska, absorpcja środków finansowych.

1. Wstęp

Turystyka wiejska, a zwłaszcza agroturystyka, jest postrzegana jako dziedzina dająca duże szanse dywersyfikacji ekonomicznej obszarów wiejskich. Może ona stwarzać lepsze możliwości wykorzystania zasobów produkcyjnych na wsi oraz poprawy sytuacji dochodowej ludności wiejskiej¹. Perspektywy rozwoju turystyki wiejskiej wynikają m.in. z ogólnoświatowych trendów, jakie obserwujemy w społeczeństwie, do któ-

---

¹ J. Wilkin (red.), *Szanse i możliwości rozwoju turystyki wiejskiej*, [w:] *Podstawy strategii zintegrowanego rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce*, Uniwersytet Warszawski, Wydział Nauk Ekonomicznych, Warszawa 2003, s. 215.

rych zaliczyć można: dążenie do zdrowego trybu życia, troska o zdrowie fizyczne i psychiczne, podążanie za rozrywkowym trybem spędzania czasu wolnego, częste sięganie do korzeni związanych z dziedzictwem kulturowym, chęć przebywania w czystym środowisku, podróżowanie w mniejszych grupach, indywidualne i spontaniczne decyzje programowe, przeżycie nowych doświadczeń, partnerstwo w kontaktach z gospodarzami, życie wg wzorców miejscowej ludności².

Agroturystyka daje możliwość bezpośredniego kontaktu z czynnym gospodarstwem rolnym. Polska wieś reprezentuje i kultywuje ciągle tradycyjne cechy, które w wyniku specjalizacji i intensyfikacji produkcji zaginęły bezpowrotnie w krajach Europy Zachodniej. Dla polskiej wsi obok rozwoju rolnictwa ważne jest rozwijanie innych rodzajów działalności i w konsekwencji tworzenie nowych miejsc pracy w zawodach pozarolniczych, ale związanych z rolnictwem lub jego otoczeniem³.

Agroturystyka jest formą przedsiębiorczości⁴ postrzeganą jako ważna potrzeba ekonomiczna i szansa rozwoju wielu, zwłaszcza mniejszych, gospodarstw rolnych. Zakłada się, że stopniowe pokonywanie trudności związanych z prowadzeniem tego typu działalności sprawi, iż potencjalne możliwości rozwoju agroturystyki zostaną przekształcone w realne szanse wzrostu znaczenia tego rodzaju przedsiębiorczości⁵.

Agroturystyka jako jedna z form pozarolniczej aktywności gospodarczej mieszkańców wsi zdobywa w Polsce coraz szersze grono zwolenników. Stwarza ona bowiem nowe możliwości wykorzystania przestrzeni wiejskiej, zabudowań rolniczych, lokalnej infrastruktury, natomiast uzyskiwane przez ludność dodatkowe dochody mogą stanowić załączek aktywizacji gospodarczej terenów wiejskich. Rozwój tej formy przedsiębiorczości to szansa nie tylko dla poszczególnych gospodarstw, ale także dla wsi i gmin⁶.

Trzeba pamiętać o tym, że agroturystyka nie może zaistnieć wszędzie i powinna być kształtowana na zasadach rynkowych oraz rozwijać się na obszarach o szczególnych walorach krajobrazowych. Polska ma korzystne warunki do rozwoju agroturystyki. Dotyczy to przede wszystkim rejonów w niewielkim stopniu zurbanizowanych i uprzemysłowionych, do których należy pas pojezierzy.

Teren województwa warmińsko-mazurskiego, w odniesieniu do innych województw w kraju, charakteryzuje się małym zanieczyszczeniem atmosfery i wód

---

² Tamże, s. 217.

³ A. Ławniczak, *Stawiamy na agroturystykę*, Biuletyn Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich 2010, 03, s. 23.

⁴ A.P. Wiatrak, *Agroturystyka w Polsce – stan i możliwości rozwoju*, Roczniki Naukowe SERiA 2000, t. II, z. 1, s. 36.

⁵ J. Żmija, *Agroturystyka jako forma przedsiębiorczości na obszarach wiejskich*, [w:] *Przedsiębiorczość w agrobiznesie a rozwój obszarów wiejskich w Regionie Małopolski*, Kraków 1999, s. 142-160.

⁶ M. Długokęcka, *Agroturystyka jako forma przedsiębiorczości kobiet* (Materiały Konferencyjne z VI Ogólnopolskiego Sympozjum Agroturystycznego, Lubniewice, 14-17 września 1998), Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie, Kraków 1998, s. 119-124.

oraz niewielkim stopniem degradacji powierzchniowej. Posiada przy tym rozległe obszary o walorach rekreacyjnych i krajobrazowych. Charakterystyczną cechą regionu są liczne jeziora (ponad 1000), zgrupowane głównie w okolicach: Iławy, Ostródy, Olsztyna, Mrągora, oraz Kraina Wielkich Jezior Mazurskich z największymi w Polsce jeziorami Śniardwy i Mamry, połączona siecią kanałów i rzek. Występuje tutaj bardzo duża różnorodność unikatowej fauny i flory. Na tym terenie znajdują się obszary i obiekty przyrodnicze objęte wieloma formami ochrony przyrody (rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, użytki ekologiczne, pomniki przyrody). Rzeźba powierzchni regionu warmińsko-mazurskiego jest zróżnicowana. Ukształtowana została w wyniku ostatniego zlodowacenia bałtyckiego i działalności wód polodowcowych. Krajobraz urozmaicają faliste moreny denne, wzgórza moreny czołowej oraz piaszczysto-żwirowe sandry. Są to ogromne zalety, które przyciągają turystów i umożliwiają rozwój przedsiębiorczości w zakresie agroturystyki⁷.

Wieś może być w dzisiejszych warunkach atrakcyjna turystycznie, gdy dysponuje istotnymi walorami przyrodniczymi oraz infrastrukturą. Nawet najbardziej interesujące zasoby turystyczne nie gwarantują sukcesu, jeżeli nie towarzyszy im stosowna infrastruktura. Podejmowane w gminach inwestycje infrastrukturalne zwiększają standard życia zarówno mieszkańców, jak i przyjeżdżających na wieś w celach rekreacyjno-turystycznych⁸.

Pomimo wysokiej atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej regionu Warmii i Mazur istotna w rozwoju turystyki wiejskiej jest jednak bariera finansowa, uniemożliwiająca często kosztochłonne inwestycje służące przekształcaniu dotychczasowego charakteru prowadzonej działalności rolniczej w gospodarstwo specjalizujące się w oferowaniu usług agroturystycznych. Jedną z możliwości przełamania tej niekorzystnej cechy stała się niewątpliwie integracja Polski ze strukturami europejskimi w 2004 r., która stworzyła szansę rozwoju obszarów wiejskich⁹.

Polska, stając się członkiem Unii Europejskiej, otrzymała bowiem możliwość korzystania z różnych form pomocy finansowej z przeznaczeniem na rozwój obszarów wiejskich, w tym sektora turystycznego. Jest to bardzo istotne, gdyż każda działalność gospodarcza, aby mogła się rozwijać i przynosić oczekiwane efekty, wymaga określonych nakładów finansowych, a działalność agroturystyczna wymaga takiej pomocy szczególnie. Do prowadzenia gospodarstwa agroturystycznego potrzebne są nie tylko środki finansowe, lecz także dobrze przygotowana kadra i doświadczenie w prowadzeniu działalności gospodarczej, budynki, budowle, środki transportu, ziemia, sprzęt turystyczno-sportowy, elementy śro-

---

⁷ R. Marks, *Agroturystyka jedną z form przedsiębiorczości mieszkańców wsi*, „Bieżące Informacje” 2000, 4(147), WODR Olsztyn, s. 45-46.

⁸ E. Baran, B. Grzebyk, *Uwarunkowania rozwoju turystyki na obszarach Podkarpacia o niekorzystnych warunkach gospodarowania*, Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia, 2010, 9(4), s. 19-20.

⁹ R. Kisiel, J. Zielińska, *Diagnoza wykorzystania środków Programu SPO ROL na rozwój turystyki w woj. warmińsko-mazurskim*, Roczniki Naukowe SERiA 2009, t. XI, z. 5, s. 131.

dowiska przyrodniczego oraz niektóre wartości niematerialne – wykształcenie, wiedza, umiejętności, siła robocza, zdrowie. Ważny składnik wszystkich zasobów stanowią jednak środki finansowe, które mogą pochodzić z różnych źródeł¹⁰, w tym z funduszy unijnych.

W artykule dokonano analizy przebiegu i opracowano wnioski z dotychczasowego wdrażania Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (2007-2013) w woj. warmińsko-mazurskim w zakresie działań wspierających rozwój turystyki na obszarach wiejskich. Wykorzystano w tym celu dane dotyczące wyników wdrażania instrumentów finansowych UE, pochodzące z systemu monitoringu Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, oraz literaturę przedmiotu. Okres objęty badaniem to lata 2007-2010.

2. Działania Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (PROW 2007-2013) określa zakres i formę wspierania obszarów wiejskich w Polsce w obecnej perspektywie programowania, to jest na lata 2007-2013. Część działań przewidzianych w Programie stanowi kontynuację instrumentów wdrażanych w latach 2004-2006 w ramach Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006, w postaci działań Wspólnej Polityki Rolnej oraz Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006”.

PROW 2007-2013 jest finansowany zarówno z budżetu UE (w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich – EFRROW, z którego przeznaczono 13,4 mld euro), jak i z krajowych środków publicznych (alokacja wynosi ok. 4 mld euro). Łączna kwota dofinansowania Programu ze środków publicznych wynosi ponad 17,4 mld euro, jednak z racji blisko 3 mld euro zobowiązań z lat 2004-2006 faktycznie do rozdysponowania jest 14,4 mld euro.

PROW 2007-2013 obejmuje 22 działania, które są realizowane w ramach 4 osi priorytetowych. Instytucjami wdrażającymi działania PROW 2007-2013 są: ARiMR (14 działań), samorządy wojewódzkie (6 działań), Agencja Rynku Rolnego (1 działanie) oraz Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa (1 działanie). W 2010 r. uruchomiono ponadto dodatkowe działanie wdrażane przez ARiMR, skierowane do rolników, których gospodarstwa uległy zniszczeniu podczas powodzi.

W tabeli 1 przedstawiono plan finansowy PROW 2007-2013 w podziale na poszczególne osie.

W latach 2007-2013 największy limit środków przeznaczono na realizację Osi 1, w której prym wiodą Działania: 113 *Renty strukturalne*, 121 *Modernizacja gospo-*

---

¹⁰ M. Jalinik, *Źródła finansowania działalności agroturystycznej*, [w:] *Banki na rynku finansowym – dziś i w przyszłości. Rozwój banków we współpracy z klientem i instytucjami*, red. M. Dębiewska, Wyd. UWM w Olsztynie, Olsztyn 2010, s. 283.

darstw rolnych oraz 123 Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej (wydatki publiczne na cały okres, wyrażone w euro, odpowiednio: 2 187 600 000, 1 779 932 000 oraz 1 100 000 000). Na szczególną uwagę w niniejszych rozważaniach zasługuje jednak Oś 3 (społeczna), która ma za zadanie przyczynić się do dywersyfikacji ekonomicznej obszarów wiejskich oraz podniesienia jakości życia mieszkańców wsi m.in. poprzez: przejście do działalności pozarolniczej; wspieranie tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw; promocję turystyki wiejskiej; ochronę, podnoszenie jakości i zarządzanie dziedzictwem kulturowym wsi oraz aktywizację zawodową rolników i mieszkańców wsi w kierunku działalności pozarolniczej, w tym agroturystyki.

Tabela 1. Plan finansowy PROW 2007-2013 w podziale na osie (w euro)

Wyszczególnienie	Wkład publiczny		
	wkład publiczny ogółem	kwota EFRROW	wkład EFRROW (%)
Oś 1	7 486 199 222	5 630 649 500	75,21
Oś 2	5 377 112 631	4 302 801 216	80,02
Oś 3	3 500 061 142	2 635 527 440	75,30
Oś 4	787 500 000	630 000 000	80,00
Pomoc techniczna	266 600 000	199 950 000	75,00
Razem	17 417 472 995	13 398 928 156	76,93

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013*, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2007.

3. Dotychczasowa realizacja Działania 311 i 312 w ramach Osi 3 PROW 2007-2013 na agroturystykę w woj. warmińsko-mazurskim

W latach 2007-2013 rozwój działalności agroturystycznej umożliwiają dwa działania dostępne w ramach Osi 3 (społecznej) PROW 2007-2013. Są to: Działanie 311 *Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej* oraz Działanie 312 *Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw*, na które w latach 2007-2013 przeznaczono odpowiednio 345 580 000 oraz 1 023 583 600 euro. Działania te służą m.in. realizacji inwestycji przeprowadzanych w związku z uruchomieniem lub rozwojem działalności z zakresu agroturystyki, promocji tradycji i dziedzictwa kulturowego wsi, usług związanych z organizacją wypoczynku, sprzedaży bezpośredniej produktów ekologicznych pochodzących z własnego gospodarstwa rolnego, rzemiosła i rękodzielnictwa czy też usług na rzecz gospodarki leśnej.

Działanie 311 *Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej* umożliwia udzielenie pomocy na podejmowanie lub rozwijanie przez rolników, domowników i małżonków rolników działalności nierolniczej lub związanej z rolnictwem w zakresie produkcji lub usług. Umożliwia ono pozyskanie pomocy m.in. na podjęcie lub rozwój działalności w zakresie usług turystycznych oraz związanych ze spor-

tem, rekreacją i wypoczynkiem. Beneficjentem działania może zostać osoba fizyczna ubezpieczona na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, jako rolnik, małżonek rolnika lub domownik. Maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi w gospodarstwie rolnym, w okresie realizacji programu, nie może przekroczyć 100 000 zł. Poziom pomocy finansowej wynosi maksymalnie 50% kosztów kwalifikowanych operacji.

W ramach Działania 311 *Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej* przeprowadzono dotychczas 3 nabory wniosków (w 2008, 2009 i 2010 r.). Zarówno liczba składanych wniosków, jak i liczba zawartych umów w poszczególnych naborach były zróżnicowane regionalnie. W niektórych województwach wystąpiło duże zainteresowanie rolników możliwością pozyskania środków. Z analizy danych przedstawionych w tab. 2 wynika, że najwięcej projektów złożono dotychczas w woj. wielkopolskim – 2649, co stanowiło niemal 15% wszystkich złożonych wniosków. Nie miało to jednak przełożenia na najwyższą liczbę zawartych umów oraz zrealizowane dotychczas płatności. Pod tym względem prym wiosło woj. mazowieckie z 745 zawartymi umowami oraz płatnościami na poziomie 38 573 358,50 zł.

Tabela 2. Informacja o liczbie i kwotach złożonych wniosków o pomoc oraz kwotach zrealizowanych płatności w ramach Działania 311 PROW 2007-2013 w podziale na poszczególne województwa

Województwo	Wnioski złożone		Liczba zawartych umów	Zrealizowane płatności (PLN)
	liczba złożonych wniosków	kwota wnioskowanej pomocy (PLN)		
Dolnośląskie	604	51 195 732,65	125	6 472 291,00
Kujawsko-pomorskie	930	81 527 039,94	310	12 796 134,50
Lubelskie	1 731	140 867 933,20	641	29 415 092,75
Lubuskie	336	30 212 401,04	86	4 416 378,00
Łódzkie	1 155	98 345 094,63	324	15 575 679,50
Małopolskie	1 018	79 940 860,70	354	16 887 055,84
Mazowieckie	2 503	223 364 016,40	745	38 573 358,50
Opolskie	464	36 724 464,78	210	7 947 916,00
Podkarpackie	939	67 938 217,13	382	14 006 657,50
Podlaskie	1 140	98 284 228,65	352	18 158 757,50
Pomorskie	652	55 075 321,85	261	7 882 527,00
Śląskie	545	45 043 253,51	170	9 302 292,00
Świętokrzyskie	889	71 611 126,14	312	14 258 673,75
Warmińsko-mazurskie	745	66 765 517,71	285	11 948 861,25
Wielkopolskie	2 649	248 103 697,40	663	32 155 686,00
Zachodniopomorskie	405	37 227 244,33	184	5 707 165,00
Razem Działanie 311	16 705	1 432 226 150	5 404	245 498 526,09

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Zarządczej ARiMR z dnia 22.02.2011 r., dane narastająco od uruchomienia Programu do dnia 31.01.2011 r., uwzględniające 3 dotychczas ogłoszone nabory (2008, 2009 oraz 2010).

W województwie warmińsko-mazurskim do OR ARiMR ogółem w ramach działania wpłynęło w kolejnych latach naboru odpowiednio: 163, 148 oraz 434 wnioski na kwotę 13 945 617,00 zł, 12 407 275,50 zł oraz 40 412 625,21 zł. Dotychczas zawarto 285 umów. Biorąc pod uwagę wysokość limitów środków dla Działania 311 na lata 2008 (3 814 782 euro) i 2009 (2 334 904 euro)¹¹ dla woj. warmińsko-mazurskiego, zwraca uwagę wysokie wykorzystanie limitu środków (odpowiednio 101,5%, 127,4%). Tym samym na koniec 2009 r. poziom środków do uwolnienia w następnych latach realizacji Programu dla analizowanego województwa wynosił blisko 35% z 9,5 mln euro przeznaczonych na lata 2007-2013. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 6 maja 2010 r. *zmieniającym rozporządzenie w sprawie podziału środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich*, w 2010 r. na realizację Działania 311 przyznano kwotę 2 384 502 euro¹², co stanowiło niemal 90% poziomu całkowitego limitu środków przeznaczonych na to działanie dla woj. warmińsko-mazurskiego na lata 2007-2013. Zauważyć zatem należy, iż zainteresowanie Działaniem 311 w analizowanym województwie było wśród wnioskodawców bardzo duże, a wykorzystanie limitu środków ogółem w złożonych wnioskach w 2010 r. przekraczało dostępną pulę ponad dwukrotnie (212%).

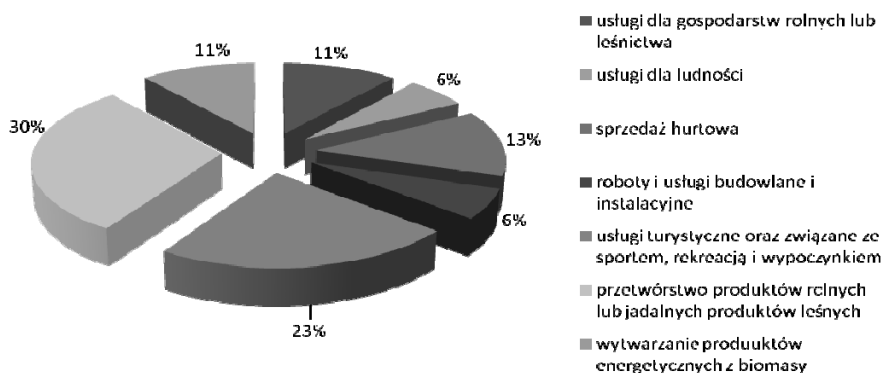
Biorąc pod uwagę typy operacji, wśród wszystkich dotychczas zawartych umów w ramach Działania 311 w woj. warmińsko-mazurskim najczęściej dotyczyło projektów z zakresu przetwórstwa produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych (30%), a na drugim miejscu uplasowały się projekty z zakresu usług turystycznych oraz związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem (23%) (rys. 1).

Podczas analizy tożsamy danych ARiMR dla wszystkich województw uwagę zwraca fakt, iż projekty dotyczące rozwoju agroturystyki i działań zbliżonych cieszyły się największą popularnością przede wszystkim na terenach określanych jako tradycyjne miejsca wypoczynku, to znaczy głównie w woj. podlaskim (17% zrealizowanych operacji), warmińsko-mazurskim (15%), pomorskim (13%) oraz śląskim (13%). Beneficjenci Działania 311 w woj. warmińsko-mazurskim przy wyborze działalności pozarolniczej kierowali się głównie popytem na tego typu usługi w najbliższej okolicy. W przypadku prowadzenia usług turystycznych duże znaczenie miało dla nich również posiadane zaplecze (wolne pokoje), niewykorzystane powierzchnie domu oraz walory krajobrazowe otoczenia.

---

¹¹ *Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 marca 2009 roku w sprawie podziału środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.*

¹² Kwota ta została ponownie zwiększona za *Rozporządzeniem MRiRW z dnia 30 sierpnia 2010 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie podziału środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013*, z uwagi na klęskę żywiołową, która w 2010 r. dotknęła polskie rolnictwo, z kwoty 2 384 502 euro do kwoty 4 769 004 euro, co w efekcie przekroczyło całkowity limit środków na Działanie 311 przyznanych w ramach PROW na lata 2007-2013.

Rys. 1. Struktura projektów w Działaniu 311 *Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej* według zrealizowanych operacji w woj. warmińsko-mazurskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR.

O wsparcie finansowe na rozwój agroturystyki ubiegać się można także w ramach Działania 312 *Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw*. Celem działania jest wzrost konkurencyjności gospodarczej obszarów wiejskich, rozwój przedsiębiorczości i rynku pracy, co sprzyjać ma wzrostowi zatrudnienia na obszarach wiejskich. Beneficjentem może być osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, która prowadzi działalność jako mikroprzedsiębiorstwo, zatrudniające poniżej 10 osób i mające obrót nieprzekraczający równowartości w złotych 2 mln euro. W ramach działania uzyskać można maksymalnie 300 000 zł dofinansowania (dla projektów, w wyniku których powstanie co najmniej 5 miejsc pracy), co może stanowić nie więcej niż 50% wartości kosztów kwalifikowanych projektu. Wsparciem objęte mogą być mikroprzedsiębiorstwa działające w zakresie: usług dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa; usług dla ludności; sprzedaży hurtowej i detalicznej; rzemiosła lub rękodzielnictwa; robót budowlanych oraz instalacyjnych; usług transportowych; usług komunalnych; przetwórstwa produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych; magazynowania lub przechowywania towarów; wytwarzania produktów energetycznych z biomasy; rachunkowości, doradztwa lub usług informatycznych oraz usług agroturystycznych, związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem.

W ramach Działania 312 przeprowadzono 2 nabory wniosków – w 2009 i 2010 r. (tab. 3). Dotychczas złożono ponad 15,5 tys. wniosków o wsparcie na kwotę stanowiącą około 64% limitu¹³ na lata 2007-2013, a zrealizowane płatności są obecnie na poziomie niespełna 3%. Świadczy to o relatywnie niewielkim wykorzystaniu środków działania, co może być spowodowane faktem, iż działanie to nie było

¹³ Limit środków dla Działania 312 PROW (2007-2013) wynosi 4 487 390 502,40 zł.

wcześniej wdrażane w ramach programów realizowanych w Polsce w latach 2004-2006, w związku z czym stanowi zupełną nowość dla jego potencjalnych beneficjentów. Niemniej podczas naboru w 2010 r. znacznie wzrosła liczba składanych wniosków w porównaniu z rokiem 2009, co pozwala sądzić, że mimo niewielkiego poziomu kontraktowania środków przeznaczone na działanie limity zostaną w pełni wykorzystane.

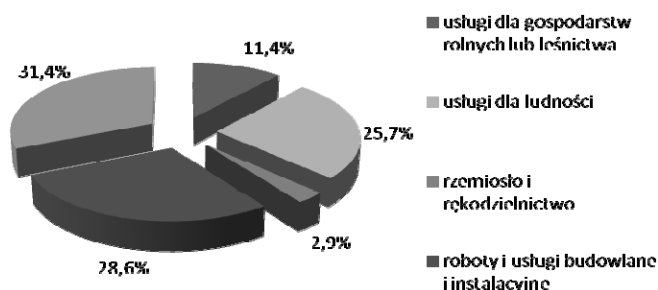
Tabela 3. Informacja o liczbie i kwotach złożonych wniosków o pomoc oraz kwotach zrealizowanych płatności w ramach Działania 312 PROW 2007-2013 w podziale na poszczególne województwa

Województwo	Wnioski złożone		Liczba zawartych umów	Zrealizowane płatności (PLN)
	liczba złożonych wniosków	kwota wnioskowanej pomocy (PLN)		
Dolnośląskie	646	118 008 695,41	54	2 363 506,50
Kujawsko-pomorskie	753	135 901 774,44	67	3 539 383,50
Lubelskie	975	164 374 318,54	267	12 275 133,25
Lubuskie	380	72 281 925,32	41	2 020 622,72
Łódzkie	779	143 616 314,38	78	2 017 724,00
Małopolskie	1 376	238 380 453,11	265	12 136 836,50
Mazowieckie	1 778	359 900 101,73	229	15 052 039,00
Opolskie	400	66 577 212,33	54	2 580 997,50
Podkarpackie	1 231	203 233 559,64	321	13 620 529,50
Podlaskie	534	92 070 345,41	188	8 392 025,25
Pomorskie	835	156 192 464,18	121	3 669 632,50
Śląskie	1 124	199 105 468,40	229	15 182 523,00
Świętokrzyskie	613	104 149 100,78	146	7 201 705,95
Warmińsko-mazurskie	767	151 637 135,97	93	4 905 376,50
Wielkopolskie	2 768	564 281 684,01	411	15 465 457,00
Zachodniopomorskie	564	103 049 540,14	58	3 400 961,50
Razem Działanie 312	15 523	2 872 760 093,79	2 622	123 824 454,18

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Zarządczej ARiMR z dnia 22.02.2011 r., dane narastająco od uruchomienia Programu do dnia 31.01.2011 r., uwzględniające 2 dotychczas ogłoszone nabory (2009 oraz 2010).

Z przeprowadzonej analizy wynika, że w układzie wojewódzkim odnotowano dość znaczne zróżnicowanie zainteresowania mikroprzedsiębiorców wsparciem. Liczba złożonych wniosków przyjmowała bowiem wartości od 380 w woj. lubuskim do 2768 w woj. wielkopolskim. Spośród wnioskodawców w analizowanym okresie 2622 podpisało umowy o dofinansowanie projektów. Najmniej umów podpisano w woj. lubuskim, dolnośląskim, opolskim, zachodniopomorskim oraz łódzkim. Zdecydowanie najlepszą sytuację w tym zakresie odnotowano z kolei w woj. wielkopolskim i podkarpackim. Województwo warmińsko-mazurskie uplasowało się na 9 miejscu z liczbą 767 złożonych dotychczas wniosków, z czego do realizacji przyjęto tylko co 8 (93 podpisane umowy).

Biorąc pod uwagę limit środków na wsparcie Działania 312 *Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw* w woj. warmińsko-mazurskim¹⁴ oraz kwotę wnioskowanej pomocy, w naborze 2009 jego wykorzystanie wynosiło tylko nieco ponad 56%. W roku następnym wnioskodawcy, mogąc korzystać z pomocy i doświadczeń innych, dużo częściej zdecydowali się na składanie wniosków, a kwota wnioskowanej pomocy wyniosła wówczas 98% dostępnego na 2010 r. limitu środków na to działanie¹⁵. Z przeprowadzonej analizy sprawozdań ARiMR wynika, że o najwyższe kwoty w ramach Działania 312 wnioskowały przedsiębiorstwa zajmujące się usługami turystycznymi (średnia kwota zawartych umów wynosiła 175,1 tys. zł).

Rys. 2. Struktura projektów w Działaniu 312 *Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw* według wspieranej działalności w woj. warmińsko-mazurskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR.

Pod względem struktury wspieranej działalności w woj. warmińsko-mazurskim dominowały projekty z zakresu rozwoju usług turystycznych (rys. 2). Świadczy to o tym, że uzyskujący wsparcie mikroprzedsiębiorcy uwzględniają w prowadzonej działalności specyficzne warunki regionu Warmii i Mazur, idealne do rozwoju agroturystyki w związku z dużą dostępnością jezior i lasów.

4. Podsumowanie

Województwo warmińsko-mazurskie posiada wyjątkowo korzystne, wyróżniające nasz region w kraju i w Europie, warunki przyrodnicze i krajobrazowe sprzyjające

¹⁴ Zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 marca 2009 r. w sprawie podziału środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013* limit środków na Działanie 312 *Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw* dla woj. warmińsko-mazurskiego w 2009 r. wynosił 11 435 475 euro.

¹⁵ Zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 30 sierpnia 2010 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie podziału środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013* limit środków na Działanie 312 *Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw* dla woj. warmińsko-mazurskiego w 2010 r. wynosił 31 957 004 euro.

rozwojowi wszelkich form turystyki aktywnej, dla turystyki wiejskiej zaś szczególnie korzystne są rolniczy charakter województwa oraz czyste środowisko.

Usługi turystyczne na wsi w woj. warmińsko-mazurskim rozwijane są od 1992 r. Liczba osób zajmujących się tą działalnością zwiększała się żywiołowo głównie w latach 1992-1998. Obecnie tempo wzrostu liczby obiektów zmalało, wzrosły zaś wymagania turystów odnoszące się do jakości oferowanych na wsi usług. W 2009 r. w woj. warmińsko-mazurskim funkcjonowały 444 obiekty agroturystyczne oferujące 4799 miejsc noclegowych, co w skali kraju uplasowało województwo pod względem liczby kwater na 3 miejscu, zaraz po województwach podkarpackim i podlaskim¹⁶.

W odniesieniu do atrakcyjnych warunków przyrodniczo-krajobrazowych województwa oraz liczby osób zajmujących się turystyką wiejską w krajach UE możliwości rozwoju turystyki wiejskiej w naszym województwie są znacznie większe. Tworzenie pozarolniczych miejsc pracy, zwłaszcza w kontekście wykorzystania atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej regionu, należy do najważniejszych zadań polityki rolnej. Działania 311 oraz 312 PROW na lata 2007-2013 są jednym z instrumentów tworzenia alternatywnych miejsc pracy na wsi m.in. poprzez rozwój agroturystyki.

W ramach Działania 311 *Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej* w woj. warmińsko-mazurskim dofinansowanych zostało dotychczas 285 projektów, a kwota płatności dokonanych do końca 2010 r. była na poziomie 11 948 861,25 zł. Działanie cieszyło się wśród rolników bardzo dużym zainteresowaniem; na uwagę zasługuje fakt, iż niemal ¼ wszystkich zrealizowanych w ramach tego działania projektów dotyczyła rozwoju usług turystycznych, m.in. poprzez inwestycje związane z adaptacją budynków gospodarczych, zagospodarowaniem terenu do rekreacji lub zakupem wyposażenia na potrzeby świadczenia usług związanych z turystyką wiejską.

Działanie 312 *Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw* nie było kontynuacją programów realizowanych w Polsce w latach 2004-2006, współfinansowanych z EFOiGR, zatem z powodu braku wcześniejszych doświadczeń wymagało odpowiedniego przygotowania merytorycznego wnioskodawców. Z przeprowadzonych analiz wynika, że w 2009 r. w woj. warmińsko-mazurskim limit środków finansowych na to działanie nie został w pełni wykorzystany. Mogło być to spowodowane nie tylko krótkim okresem funkcjonowania Działania 312, ale również kryzysem finansowym, który prowadził do redukcji zatrudnienia oraz podnosił koszty kapitału. W efekcie zwiększyło się ryzyko prowadzenia działalności gospodarczej. Przeprowadzony w 2010 r. kolejny nabór wniosków, poprzedzony szkoleniami dla mikroprzedsiębiorców w zakresie ubiegania się o dotację na rozwój swojej firmy, świadczył już o zdecydowanym wzroście zainteresowania działaniem. Można więc sądzić, iż budżet Działania 312 przeznaczony na cały okres programowania, mimo wcześniejszej niekorzystnej tendencji, zostanie w pełni wykorzystany w latach następnych, co z pewnością przyczyni się do pozytywnych zmian, w tym w kierunku rozwoju agroturystyki, obserwowanych na obszarach wiejskich Warmii i Mazur.

---

¹⁶ *Turystyka w 2009 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2010.

Literatura

- Baran E., Grzebyk B., *Uwarunkowania rozwoju turystyki na obszarach Podkarpacia o niekorzystnych warunkach gospodarowania*, Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia, 2010, 9(4), s. 15-24.
- Długokęcka M., *Agroturystyka jako forma przedsiębiorczości kobiet* (Materiały Konferencyjne z VI Ogólnopolskiego Sympozjum Agroturystycznego, Lubniewice, 14-17 września 1998), Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie, Kraków 1998, s. 119-124.
- Informacja o liczbie złożonych wniosków oraz liczbie zawartych umów w ramach Działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej PROW 2007-2013” według danych na 31.01.2011 r., www.armir.gov.pl, informacja z 22.02.2011.
- Informacja o liczbie złożonych wniosków oraz liczbie zawartych umów w ramach Działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” według danych na 31.01.2011 r., www.armir.gov.pl, informacja z 22.02.2011.
- Jalinik M., *Źródła finansowania działalności agroturystycznej*, [w:] *Banki na rynku finansowym – dziś i w przyszłości. Rozwój banków we współpracy z klientem i instytucjami*, red. M. Dębniwska, Wyd. UWM w Olsztynie, Olsztyn 2010, s. 283-293.
- Kisiel R., Zielińska J., *Diagnoza wykorzystania środków Programu SPO ROL na rozwój turystyki w woj. warmińsko-mazurskim*, Roczniki Naukowe SERiA, 2009, t. XI, z. 5, s. 131-136.
- Ławniczak A., *Stawiamy na agroturystykę*, Biuletyn Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich 2010, 03, s. 23.
- Marks R., *Agroturystyka jedną z form przedsiębiorczości mieszkańców wsi*, „Bieżące Informacje” 2000, 4(147), WODR Olsztyn, s. 45-46.
- Ocena średniookresowa Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Raport końcowy*, Konsorcjum: Agrotec Sp. z o.o., Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej oraz Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa, listopad 2010.
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 marca 2009 r. w sprawie podziału środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013* (DzU 2009, nr 48, poz. 388).
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 30 sierpnia 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podziału środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013* (DzU 2010, nr 160, poz. 1077).
- Turystyka w 2009 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2010.
- Wiatrak A.P., *Agroturystyka w Polsce – stan i możliwości rozwoju*, Roczniki Naukowe SERiA, 2000, t. II, z. 1, s. 36-40.
- Wilkin J. (red.), *Szanse i możliwości rozwoju turystyki wiejskiej*, [w:] *Podstawy strategii zintegrowanego rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce*, Uniwersytet Warszawski, Wydział Nauk Ekonomicznych, Warszawa 2003, s. 215-239.
- Żmija J., *Agroturystyka jako forma przedsiębiorczości na obszarach wiejskich*, [w:] *Przedsiębiorczość w agrobiznesie a rozwój obszarów wiejskich w Regionie Małopolski*, Kraków 1999, s. 142-160.

CURRENT UTILIZATION OF FUNDS WITHIN THE RURAL DEVELOPMENT PROGRAMME 2007-2013 FOR AGRITOURISM DEVELOPMENT IN WARMIA-MAZURIA VOIVODESHIP

Summary: The article presents the most important conclusions from the current utilization of funds within the Rural Development Programme 2007-2013 with particular consideration of Action 311 *Diversification into non-agricultural activities* and Action 312 *Creation and development of micro-enterprises*, which are allocated on projects concerning agritourism development in Warmia-Mazuria voivodeship.